

edukator

Nr 7 [IV/2012]
ISSN 2083-7003

Migawki
na koniec roku
str. 4

Zdobycь zawód
i wejść na rynek pracy
str. 8

Zespół Aspergera –
zrozumieć i pomóc
str. 18

Życzenia...

Żyjemy razem w tym samym świecie, jednak ludzie obarczeni niepełnosprawnością, poza wszystkimi dolegliwościami ludzkiej doli, mają „handicap” dany im przez los. Mają więcej problemów i kłopotów. Stąd pomysł, żeby w słowie, myśli, która niesie nasze pragnienia i marzenia wyrazić właśnie ich widzenie świata i nadzieje. To wybrzmiewa między innymi w życzeniach na Nowy Rok. Przedstawiamy życzenia osób pracujących w Zakładzie Aktywności Zawodowej Bielskiego Stowarzyszenia Artystycznego Teatr Grodzki, osób radzących sobie z życiem mimo wrogości własnego ciała.

Bądźcie szczupli, szczerzy i zdrowi. Walczcie o swoje marzenia. Niech zniknie chamstwo, niech więcej będzie szczerości i zrozumienia, więcej miłości niż samotności i opuszczenia. Niech więcej będzie dni radości niż smutku.

Marlena Bonecka

Planuję pracować dokąd sił mi starczy. Marzę o osiągnięciu jak najlepszej kondycji fizycznej i psychicznej. Życzę wszystkim ludziom, żeby nigdy nie byli sami. Nie czuli się niechciani i bezwartościowi.

Zdzisław Malejka

Marzy mi się, żebym była w stanie zadbać o zdrowie swojej rodziny i swoje własne. Chcę dopracować wieku emerytalnego i cieszyć się życiem. Niech w Nowym Roku wszyscy będą wyrozumiali, życzliwi i uczynni. Osobom z niepełnosprawnością życzę zdrowia, siły pokonywania przeszkód codziennego życia.

Urszula Wiącek

Sobie życzę zdrowia, lepszych wyników badań, poprawy kondycji fizycznej. Chciałbym dalej pracować w ZAZ-ie. Marzy mi się, żeby moja mama i siostra długo cieszyły się zdrowiem. Wszystkim ludziom z niepełnosprawnością życzę, żeby byli w Nowym Roku optymistami, mieli wsparcie innych ludzi, nie czuli się samotni.

Jarosław Gudun

Moim marzeniem jest, aby Nowy Rok był tak dobry jak miniony. Chciałbym, żeby wszyscy ludzie z niepełnosprawnością umieli dźwigać swój los, a przy tym uśmiech nigdy nie schodził im z twarzy. Chciałbym, żeby wszyscy ludzie byli miłośni, żeby nie było przemocy, rasizmu, żeby żadne dziecko nie było głodne i każdy starszy człowiek miał swój szczęśliwy kąt.

Krzysztof Mirkowski

„Edukator – promocja kształcenia ustawicznego osób niepełnosprawnych”

Patronat honorowy Małżonki Prezydenta RP Pani Anny Komorowskiej

Patroni medialni: Dziennik Zachodni

**DZIENNIK
ZACHODNI**

Radio Katowice

Patronat wspierający: Gemini Park w Bielsku-Białej

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚĆ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Warto czytać

Tekst: Piotr Kostuchowski
koordynator
projektu Edukator

Wśród podróży mamy te najbardziej niezwykle, przenoszące nas nie tylko w inne miejsca ale i czasy, w inne spojrzenia na świat i inne sposoby jego przeżywania. Kto nie czyta, żyje tylko raz, kto ulega temu

podobno niepotrzebnemu zwyczajowi, żyje wiele razy.

W tym numerze przedstawiamy różnorodne materiały, pozwalają one spojrzeć na obszar spraw związanych

z niepełnosprawnością w inny, nowy dla bardzo wielu osób, sposób. Słowa są słabe, jeśli nie stoi za nimi oddany im człowiek, natomiast człowiek bez słów jest nie tylko niemy ale i bezradny wobec narzucającego się świata. Wiedza, myśl przekazywana w słowach stanowi nie tylko narzędzie umożliwiające działanie, realizacje technologii, które zmieniają świat, ale przede wszystkim słowa i zawarte w nich idee zmieniają nas samych, nasz sposób myślenia. Często wyznaczają to czego pragniemy a przez to obraz świata w którym chcielibyśmy żyć. Jeżeli za słowami idzie czyn i zaangażowanie zmienia się rzeczywistość. Stąd warto pisać i czytać.

Zapraszamy do lektury i wzbogacania naszych łam. Czekamy na teksty.

Wydawca:

Bielskie Stowarzyszenie Artystyczne
„Teatr Grodzki”
www.teatrgrodzki.pl

„Edukator – promocja kształcenia ustawicznego osób niepełnosprawnych”

ul. Stefanii Sempołowskiej 13, 43-300 Bielsko-Biała
telefon/faks: 033 496 52 19
e-mail: edukator@naukabezbarier.pl
www.naukabezbarier.pl

Koordynator projektu: Piotr Kostuchowski

PR Menager: Agnieszka Ściera, agnieszka@mediani.pl

edukator

Redaktor Naczelny: Michał Bagrowski

Zastępcy redaktora naczelnego: Agnieszka Ginko-Humphries, Piotr Kostuchowski

Autorzy: Barbara Górka, Justyna Kostuchowska, Agnieszka Ginko-Humphries, Irena Chumięcka, Agnieszka Maj, Kamila Nowotarska, Grzegorz Żymła, Monika Kłeczek

Grafika i skład: Mediani / Anita Szymańska

foto na okładce: © fotolia.com

Druk:

Zakład Aktywności Zawodowej
Zakład Intrologatorsko-Drukarski BSA „Teatr Grodzki”
e-mail: dtp@poligrafia.bielsko.pl, www.poligrafia.bielsko.pl

Wydawnictwo bezpłatne, nie do sprzedaży.

Copyright © BSA „Teatr Grodzki”. Przedruki po uzyskaniu zgody Wydawcy.

Listy: e-mail: edukator@naukabezbarier.pl

Redakcja nie zwraca tekstów niezamówionych.

SPIS TREŚCI

- 2 Życzenia
- 3 Warto czytać
- 4 Migawki na koniec roku
- 5 Słowa
- 8 Zdobyć zawód i wejść na rynek pracy
- 10 Ratować siebie i innych – Klub Niepełnosprawnego Honorowego Dawcy Krwi PCK „Dar Życia”
- 12 Turecka kawa czyli wyjazd do Ankary dzięki dofinansowaniu Unii Europejskiej
- 14 Bielska Gala Wolontariatu 2012
- 15 Prawno-etyczne rozważania na temat odpowiedzialności w placówkach oświatowych oraz zakładach pracy
- 17 Usługi Asystenckie w systemie wsparcia osób niepełnosprawnych
- 18 Zespół Aspergera – zrozumieć i pomóc
- 22 Baza danych uczelni przyjaznych osobom niepełnosprawnym – Przyjazne Studia

Migawki na koniec roku

Tekst: Barbara Górka

Wczoraj zadzwonił telefon w biurze naszego stowarzyszenia. W słuchawce głos pracownika jednej ze śląskich organizacji pozarządowych z pytaniem o najnowszy numer Edukatora i prośbą, żeby koniecznie przesłać pocztą większą ilość kwartalnika, ponieważ szybko rozchodzi się wśród odwiedzających ich klientów...

Aktualnym numerem zamykamy intensywny rok: zrealizowaliśmy film, wydaliśmy publikację, regularnie drukujemy kwartalnik, na stronie www.naukabezbarier.pl zagląda coraz więcej osób i instytucji... ta lista nie oddaje jednak atmosfery naszych działań, nawiązanych kontaktów, osiągniętych sukcesów i napotkanych trudności. Co się działo w projekcie od zaplecza w kończącym się właśnie roku?

Nad każdym numerem kwartalnika pracował zespół ludzi, którzy wspólnie z autorami tekstów wyszukiwali ważnych, ciekawych, poruszających tematów o kształceniu osób z niepełnosprawnością. Słuchaliśmy, co „piszczy w trawie” na Śląsku, w Polsce i za granicą w obszarze edukacji osób niepełnosprawnych. Do tematyki podchodziliśmy z dużą otwartością, zakładając że uczyć można się wszędzie: na Paraolimpiadzie, w trakcie warsztatów teatralnych czy debacie o stanie społeczeństwa obywatelskiego w regionie. Podkreślaliśmy na każdym kroku wagę edukacji nieformalnej. Zaprzyjaźniliśmy się z nowoczesnymi technologiami, po to żeby możliwie szczegółowo opisać ich cenną rolę wszystkim czytelnikom. Bywało u nas międzynarodowo, jak wtedy kiedy prezentowaliśmy naszych partnerów z belgijskiego Muzeum Psychiatrii. Bardzo mocno interesowały nas lokalne sprawy, dlatego staraliśmy się regularnie przedstawiać czytelnikom dobre praktyki śląskiego regionu. Prezentowaliśmy sylwetki ludzi, którzy chcieli podzielić się z nami swoim doświadczeniem: z Krzysztofem zdobywaliśmy Kilimandżaro,

z Radkiem i Sylwią podziwialiśmy widok Bielska-Białej z pobliskiego Dębowca podczas nagrywania filmu „Aktywni”, gdy przechodziliśmy fascynującą drogę od robotycznej wersji scenariusza po ostatni klaps w plenerze – efekty ocenie sami na naszej stronie internetowej.

W wydanej jesienią publikacji połączyliśmy siły naukowców i praktyków, po to aby jeszcze bardziej przybliżyć wszystkim zainteresowanym perspektywę niepełnosprawnego słuchacza.

Wykorzystywaliśmy dostępne kanały komunikacji, aby być bliżej naszych czytelników. Profil na Facebooku, strona internetowa www.naukabezbarier.pl są tego najlepszym przykładem.

Towarzyszemy czytelnikom również na śląskich przystankach autobusowych, na których raz na pół roku nasi Ambasadorzy – Sylwia i Radek zachęcają do zatrzymania się na chwilę przed eksponowanym plakatem i zapoznaniem się z naszymi propozycjami. Ważną rolę odgrywają partnerzy medialni – Dziennik Zachodni i Radio Katowice. Na łamach gazety i na antenie radia można usłyszeć głosy naszych współpracowników, którzy opisują możliwości kształcenia na terenie województwa śląskiego niepełnosprawnym odbiorcom i członkom ich otoczenia.

Hołdujemy zasadzie „mieć oczy i uszy szeroko otwarte”, wychodząc naprzeciw tematom, które mogą okazać się interesujące dla czytelników.

Dzięki takiemu podejściu nieustannie zmienia się również moja indywidualna perspektywa, dostrzegam coraz więcej różnorodności w środowisku osób niepełnosprawnych. Bez cienia wątpliwości mogę przyznać, że Edukator okazał się dla mnie samej lekcją, z której zamierzam czerpać realizując kolejne kampanie czy projekty.

W 2013 r. zespół Edukatora wchodzi z dużymi pokładami energii i chęci odkrywania przed czytelnikami nowych obszarów nauki. Życzę wielu inspirujących doświadczeń!

Słowa

Tekst: Justyna Kostuchowska

Cóż warte są słowa? Nie można ich zjeść, ogrzać nimi zziębniętego, napoić spragnionego. Może są zbędne i niepotrzebne? Jednak jeśli zaczniemy zastanawiać się dzięki czemu jesteśmy tacy, jacy jesteśmy, dzięki czemu wybieramy to, co wybieramy, dzięki czemu chcemy zdobywać góry lub żeglować, odpowiedzi ułożą się w słowa. Tak samo w słowach podajemy uzasadnienia swoich ocen, wyborów a nawet pragnień i marzeń. Myśl zakłęta jest w słowie, a naszymi czynami kieruje nie tylko uczucie lecz przede wszystkim to, jak widzimy siebie i świat, a formułujemy to w słowach. Przepisy, od kulinarnych po konstytucjonalne, od instrukcji obsługi po Dekalog, to myśli wyrażone w języku. Teksty Wielkiej Encyklopedii Francuskiej przygotowały umysły ludzi do Rewolucji Francuskiej. Zmiotła ona króla, dawny ustrój społeczny, dokonała niebywałych zmian w życiu Francuzów i Europy. Niestety przyniosła także mnóstwo barbarzyństwa, którego symbolem jest gilotyna. Jednak to myśli, myśli przekazywane w zdaniach, okazały się zaczynem zmian; to one wyznaczały kierunek ludzkich pragnień; one wskazywały, co trzeba zrobić.

Skończmy tę podróż w głąb historii pamiętając o roli idei w rozwoju dziejów. To one kształtują naszą rzeczywistość, mimo że na ogół są mniej widoczne niż witryny sklepów, znaki towarów czy koncerty. Do spostrzeżenia idei potrzeba zastanowienia i pracy umysłu, do oglądania programów telewizyjnych jedynie wzroku. Warto jednak przyglądać się światu z namysłem, ujawnia się wtedy jego prawdziwa natura. W obszarze zysku, bankierów i pieniądza napotykamy na sądy, wartościowania, idee. Pomysł prywatyzacji zysków i nacjonalizacji strat pozwolił bankom prowadzić nieodpowiedzialną strategię inwestycji, hasło jedynie pieniądź jest ważny doprowadziło do uwiadu polityki i spłaszczenia wielowymiarowości człowieka i społeczeństw. Teza zysk jest jedyną wartością na tym świecie, a innego świata nie ma czyni biznes nieludzkim przedsięwzięciem, w którym inni są jedynie środkiem, narzędziem do realizacji celu. Jest nim sukces, mój sukces. Jeżeli dodamy do tego manipulującą naszymi wyborami wszechobecną reklamę będziemy bardzo blisko obrazu bardzo paskudnego świata.

Co zatem możemy zrobić? Wskazywać i propagować inne idee. Budzić refleksję nad tym co jest nam serwowane jako jedyne i oczywiste prawdy. Ożywiać krytycyzm i samodzielność myślenia. Trzeba także pokazywać możliwości budowania innych relacji między ludźmi niż tylko te, o których mówią wyznawcy wiary w wolny rynek.

Tym właśnie działaniom w perspektywie edukacji poświęcony jest projekt Edukator. W jego ramach wydana została publikacja „Kształcenie ustawiczne osób niepełnosprawnych”. Jest to rodzaj poradnika i przewodnika po tym szerokim obszarze wiedzy i praktyk.

Nie ma rzeczy bardziej praktycznej niż teoria. Nic tak dobrze nie wpływa na skuteczność działania jak wiedza. Dlatego prezentujemy naukowe teksty dotyczące wielu istotnych problemów osób niepełnosprawnych. Poprawa ich sytuacji życiowej, dzięki wsparciu wiedzy i zaangażowania ludzi, którym bliskie są ideały humanizmu, jest możliwa i konieczna. Nie pytaj, komu bije dzwon..., rozpocznij działanie, a jeszcze lepiej rozpocznijmy je razem, więcej informacji na stronie projektu: www.naukabezbarier.pl. Pierwszy artykuł przynosi informacje o postrzeganiu osób niepełnosprawnych w Polsce, to ważne zagadnienie, bowiem w dużym stopniu determinuje nie tylko indywidualne postawy, lecz także działania w skali społecznej. Jak cię widzą, tak cię piszą – to przysłowie wskazuje nie tylko na wagę wyglądu lecz i na to, że nasze sądy i oceny oparte są na cechach rzucających się w oczy, choć wcale nie najistotniejszych. Osoby niepełnosprawne postrzegamy poprzez niezreflektowane stereotypy. Jak dokładnie one są i jak kształtują nasz obraz ludzi z niepełnosprawnością opisujemy w naszym poradniku. Do zmian w tym zakresie mogą i powinny doprowadzić kampanie społeczne. Jak one wyglądają, czemu służą i jakie stwarzają możliwości społecznego oddziaływania – to krąg zagadnień przedstawionych w kolejnym tekście publikacji. Naturalną i podstawową jednostką społecznego życia jest rodzina. Co się dzieje, kiedy jednego z jej członków dotyka niepełnosprawność, jak zmieniają się relacje w jej obrębie, jak zmienia się życie rodziny? To sprawy bardzo ważne, mówi o nich jeden z artykułów. Pozwala on także wniknąć w złożoność i dynamikę zachodzących w rodzinie zmian. Jesteśmy istotami społecznymi, nasze związki z innymi realizujemy poprzez różnorodne formy komunikacji, z których najdoskonalszą jest język. Co zaburza proces komunikacji i jakie są możliwości niwelowania tego zjawiska, utrudniającego ogromnie społeczne funkcjonowanie? Okazuje się, że i w tej dziedzinie komputery, oprogramowanie i Internet są niezwykle przydatnymi narzędziami. Techniczne środki nie załatwiają oczywiście wszystkich problemów związanych z mankamentami komunikacji. Czasami istotniejszy niż skomplikowane urządzenia jest... kompetentny człowiek. Albo dobrze zorganizowane zajęcia. Warsztaty terapii zajęciowej niosą bardzo ważną i skuteczną pomoc osobom niepełnosprawnym.

Kształcenie ustawiczne osób niepełnosprawnych

PRZYDATNE INFORMACJE

edukator

Aleksandra Mańka
Z Aleksandra Mańki - specjalistki, pedagog specjalny,
pracownicy Instytutu Wychowania Humanistycznego w Sosnowcu.

Destabilizacja systemu rodzinnego z osobą niepełnosprawną

W koncepcji systemowej rodzina rozumiana jest jako jednolity podmiot. Powiązania wewnątrzrodzinne, w tym wzajemne zależności pomiędzy jej członkami oraz wszelka dynamika tego systemu stanowią zatem specyficzną właściwość takiego podmiotu. Zmienia się on i ewoluuje pod wpływem całej swojej wewnętrznej dynamiki. Rodzina jest oczywiście osadzona w jakimś środowisku i stanowi podsystem szerszego systemu, np. środowiska lokalnego, społecznego itp. Dynamika systemu rodzinnego modeluje wszelkie jej funkcjonowanie oraz zmiany.

Każdy członek rodziny jest integralną częścią systemu i jego aktywność lub właściwość powodują ewolucję całego układu. Osoba niepełnosprawna, z powodu swoich dysfunkcji, wpływa na wszystkie inne części systemu, generując wobec siebie specyficzne postawy, zachowania, ustosunkowania itp. osób bliskich. Niezależnie od tego, że każdy członek może w różny sposób reagować i ustosunkowywać się do niepełnosprawności, to cały system nabiera specyficznych właściwości wywołanych przez dysfunkcyjną osobę. Określenie postaci członków rodziny ma także samo znaczenie w modelowaniu systemu rodzinnego. W efekcie tych zależności może nastąpić zarówno ustabilizowanie go, jak i marginalizacja

nie tej osoby. Zależy to od wielu czynników, ale przede wszystkim od konsekwencji zachowania równowagi. Rodzina, jako system, zawsze będzie nieświadomie zmierzała do utrzymania homeostazy. Nie oznacza to wcale, że będzie optymalizowała swoje działanie w obszarze do ogólnych norm i wartości. Czasem, dla zachowania homeostazy, system rodzinny podlega wstrząsowi społecznego funkcjonowania. Priorytetem jest bowiem utrzymanie równowagi wewnętrznej, a nie relacji z innymi systemami. Jeśli zatem pojawia się zagrożenie dla wewnętrznej stabilizacji systemu rodzinnego, to może nastąpić modyfikacja znaczenia i formy relacji z zewnętrznym światem.

Bez względu na to, czy dana rodzina mieści się w ramach norm ogólnospołecznych, kulturowych lub w innych standardach funkcjonowania psychospołecznych, zawsze jest ona dla swoich członków naturalnym - „normalnym” środowiskiem, w którym oni egzystują dzięki swojemu konceptom układowym właśnie przez ten specyficzny system rodzinny. Jest ona w oczywisty sposób matrycą, pierwowzorem postępowania, orientacji świata, czy też punktem odniesienia dla wszelkich wartości, norm i otaczających rzeczywistości.

W rodzinie może istnieć kilka podsystemów (rodzice, dorośli) lub koalicji (matka z dziećmi, kobiety

w rodzinie, mężczyźni w rodzinie), które ciągle pozostają w aktywnych interakcjach. Uczestniczą w nich jednostki modyfikując siebie i wpływając na właściwość całego systemu. Każdy członek rodziny integruje tę swoją matrycę własnej tożsamości, co stanowi warunek przynależności do systemu, ale także charakteryzykuje ogólnego funkcjonowania psychospołecznego.

Wskazanie takich interakcji generowane są ogólnie postawy, wzorce zachowań, preferencje, potrzeby itd. W przypadku zakłócenia u jednego z członków równowagi, która stanowi integralną część systemu, może wystąpić silna deintegracja rodziny. Przekładem tego może być analiza zachowań symetrycznych lub komplementarnych. Zachowania jednej ze stron relacji generują zachowania drugiej strony. Te, które są odpowiednio na jakieś wrażenie, mogą a koleje je wrócić, prowadząc do konsekwencji do silnej eskalacji. Taka eskalacja może zmierzać zarówno do destrukcji systemu, jak i do utrzymania homeostazy. W zależności od specyfiki systemu, zachowania te mieszczą się w normie lub stają alternatywne dla norm.

Dla systemu ma tu największe znaczenie, czy zachowania są spójne z ogólnymi normami społecznymi. Czasem dla utrzymania równowagi największe będą te wzorce dążące do odwrócenia norm społecznych. Wynika to wyłącznie ze specyfiki danej rodziny i charakterystycznych warunków, jakie są wymagane do utrzymania równowagi.

Często spotyka się poglądy, iż w rodzinie dysfunkcyjnej kształtują się nieprawidłowe postacie tożsamości. Tożsamość jest warunkiem subsystencji i zawsze właściwa dla jednostki na danym etapie jej rozwoju. Ukształtowana tożsamość może nie odpowiadać uniwersalnym kryteriom społecznym w różnym poziomie, jednak powstała ona w obszarze subiektywnych wpływów i doświadczeń, co daje podmiotowi poczucie własnego „ja”, przynajmniej takie jako nieporozumienie zdrajcy smogu. Nie można więc w takim kontekście zakwalifikować jakośkolwiek postaci tożsamości do uniwersalnych wzorców lub nieprawidłowych. Tożsamość członka rodziny obdowana w obszarze danego systemu zawsze będzie więc jego subiektywną, naturalną właściwością. Należy odpowiednio dla niego samego i całego, w której funkcjonuje. Będzie efektem dynamiki układu, stanowić będzie jednocześnie indywidualną właściwość egzystującą egzystującą w tym systemie, do którego członek przynależy. Nie posiada on więc alternatywnej tożsamości, która byłaby odpowiednią dla innego systemu.

Określanymi w ograniczeniu funkcjonowania niepełnosprawnego członka od rodziny nie musi

oznaczać wykluczenia go z systemu i jego dynamiki. Zażenno system, jak i jednostka pozostają w dalszym ciągu w obszarze wzajemnie zainicjowanych zależności oraz wpływie charakterystycznych dla tej rodziny. Często w sytuacji ograniczenia aktywności jednego z członków następuje wzajemne umocnienie niektórych wzorów istoty dla podtrzymania tożsamości systemu. Może nastąpić ustabilizowanie niektórych granic w jego strukturze. Osoba ta pozostaje jednak nadal członkiem systemu i jego podsystemem. Następuje oczywiście ważne modyfikacje, ale w świadomości rodziny niepełnosprawny bierze aktywny udział w tej ewolucji. Wynika on bowiem specjalnego traktowania, opieki lub wywołuje charakterystyczne reakcje.

Każdy system rodzinny posiada swoje wyspecjalizowane umiejętności adaptacyjne. Szczególnie dotyczy to dwóch najistotniejszych obszarów funkcjonowania. Pierwszy to stała tendencja do utrzymania równowagi w swojej strukturze, drugim jest modyfikowanie struktury adekwatnie do zmieniających się warunków zewnętrznych oraz wewnętrznych rodziny. Przy tym nadrobnym zadaniem rodziny jest ochrona swoich członków. Dlatego tworzenie tożsamości indywidualnej jest procesem spójnym z kształtowaniem tożsamości całego systemu. Istotną rolę w tym procesie grają kryteria podtrzymujące dany układ. Pierwszy dotyczy ogólnych zasad regulujących organizację rodziny. Ważne są tu specyfika hierarchii rodzinnej, autorytetem w rodzinie, wzajemnymi pojęciami i różnicami pomiędzy członkami oraz specyfika formowania podsystemów.

Drugim czynnikiem utrzymującym równowagę rodziny jest system norm postępowania jej członków, oczekiwania i zobowiązań wynikających z pełnienia ról. W koncepcji systemowej ustaje się, że taka tendencja wywołuje się z dalekiej przeszłości rodzinnej i jest przekazywana międzygeneracyjnie (niezależnie od świadomości członków) w postaci zwyczajów, rytuałów, zobowiązań, tradycji itp.

Mimo silnej potrzeby utrzymania ustalonych norm wewnątrzrodzinnych, struktury i ogólnej równowagi, rodzina musi posiadać zdolność przystosowania się do zmieniających się warunków wewnętrznych i zewnętrznych. Niektóre sytuacje wywołujące zmiany warunków generują silne napięcia i powodują wzmrożoną dynamikę. Zmiany te mogą stanowić swoją trudność, co w procesie adaptacyjnym przejawiać się będzie odmianą dynamiki systemu i zachowaniami niespójnymi do tej pory. Niektóre sytuacje są, iż skutek ten stanowi patologiczną reakcję.

Rozwijają różnorodne umiejętności, wśród nich także zdolności komunikacyjne. Co ciekawe, pozwalają na poznanie świata i siebie zarówno uczestnikom zajęć, jak i prowadzącym je instruktorom – tekst wprowadza także w zagadnienia związane z wykorzystaniem sztuki, cechami osobowości instruktora, formami pracy z osobami niepełnosprawnymi intelektualnie. Kolejny artykuł prezentuje temat kompetencji nauczyciela andragoga osób niepełnosprawnych oraz refleksję nad optymalnymi technikami jego pracy. Sprawą bardzo ważną jest osadzenie pracy nauczyciela w przestrzeni etycznej, w której godność człowieka jest wartością zasadniczą i niezbywalną. Techniki, metody i sposoby nauki muszą służyć człowiekowi. Wreszcie tekst dotyczący pracy – wprowadza nie tylko w zagadnienia prawno-administracyjne (rodzaje zakładów pracy, wolny rynek pracy, definicje osób niepełnosprawnych), lecz także wskazuje niezwykle moc rehabilitacyjną pracy. Niestety, w tym zakresie – praca dla osób niepełnosprawnych – zostało nam bardzo wiele do zrobienia. Jak wiele, mówi ostatni artykuł.

Mamy nadzieję, że teksty zamieszczone w książce nie tylko poszerzą wiedzę czytelników, lecz także przyczynią się do rozwoju i większej efektywności działań zmierzających do umożliwienia ludziom borykającym się z losem pełnego uczestnictwa w życiu. Ostateczne wszyscy mamy do tego równe prawo.

Locja to opis wód, wybrzeży i oznakowania nawigacyjnego sporządzony przez praktyków. Jej szczególnym zadaniem jest umożliwienie sprawnego

i bezpiecznego wprowadzenia jednostki do portu. Artykuły w drugiej części publikacji są rodzajem takiej locji. Zawarte w niej znaki nawigacyjne to: orzecznictwo, praca, edukacja, Internet, stowarzyszenia, dobre praktyki, techniczne nowinki. Port, do którego mamy wejść, można by nazwać: Edukacja – lepsze życie. Załoga naszej żaglowej łodzi jest integracyjna, składają się na nią osoby z niepełnosprawnością i te pełnosprawne. Warto szerzej poznać nasze kardynałki (kardynałki stosuje się do wskazania bezpiecznej trasy przejścia w okolicy przeszkody nawigacyjnej), czyli treści artykułów. Kreślimy dzięki nim dość szeroki obraz spraw dotyczących osób niepełnosprawnych i niekiedy boleśnie ich dotyczących. Co więcej, ta treść adresowana jest zarówno do osób niepełnosprawnych, jak i tych, których działalność zmierza właśnie do przezwyciężenia trudności, z jakimi muszą borykać się ludzie dotknięci przez los.

Rozpoczynamy od zagadnień związanych z orzecznictwem. Już sam tytuł artykułu wprowadza w jego główną myśl i przesłanie. Siedzimy przy jednym stole, zatem nie jesteśmy przeciwnikami, musimy znaleźć satysfakcjonujące wszystkich rozwiązanie sprawy. Artykuł zawiera najistotniejsze w tej perspektywie rady. Kiedy mamy już orzeczenie, pojawiają się wątpliwości: czy mogę się kształcić? Można, pamiętając o zdrowym rozsądku i pewnych określonych literą prawa zasadach. Jesteśmy skazani na poszukiwanie informacji. Ona sama stała się we współczesnym świecie bardzo cennym towarem. Wskazujemy na Internet i niektóre

Kształcenie ustawiczne osób niepełnosprawnych

DOBRE PRAKTYKI

Magdalena Mike
Zastępca kierownika z zakresu obsługi
specjalnej koordynator Rehabilitacji Specjalnej
Rozwojowo-ciepłotnego zespołu (Zespół Miksi)
w Opatowie-Górnym

Stowarzyszenie jako sposób na aktywizację społeczną

Przemiany społeczno-gospodarcze, zapoczątkowane ponad dwadzieścia lat temu, rozpoczęły proces transformacji ustrojowej, dając jednocześnie możliwość tworzenia przedsiębiorstw kapitałowych, a także swobodnego zrzeszania się obywateli. To sprzyjało powstawaniu organizacji pozarządowych, które swoje działania statutowo koncentrowały nie tylko na celach kulturalno-owiatowych, ale również na niszczeniu barierek osobom potrzebującym. Przyrównaliśmy się trochę w tamtym czasie, że pomoc tych organizacji ograniczała się głównie do działań charytatywnych i edukacyjnych. Z biegiem lat osoba aktywnie tworzącego sektora w nowych obszarach. Wcześniej były one zarezerwowane jedynie dla administracji publicznej czy biznesu. Jednak, nieopowiadając się, zaczęły się zmieniać. Organizacje nabrały nowych doświadczeń i umiejętności, zaczęły tworzyć infrastrukturę, wykorzystując partnerską współpracę międzysektorową i dobre praktyki.

Dowiadaliśmy się deprecjacji do poziomu władz ustaw i nowizak normalizujących funkcjonowanie organizacji i ich oceniania. Wśród nich należy wymienić przede wszystkim Litwę o działalności polityki publicznej i w sektorze, regulując działalność organizacji pozarządowych w jej dnie. Kolejne przepisy prawa to Litwa o zatrudnieniu socjalnym, dotycząca

edukator

wania lub celu, które chcą razem realizować. Organizacja tego typu są doskonałym miejscem działalności na rzecz zmiany społecznej, na której zależy jej twórcom. Realizują pewną misję, tj. działają w imię wartości lub celów społecznie pożytecznych. Ich istnienie w Polsce zostało ugruntowane w art. 12 Konstytucji z 2 kwietnia 1997 roku, zgodnie z którym państwo zapewnia obywatelom wolność zrzeszania się, jednak pod warunkiem alternatywnym regulującym ich zakładanie i funkcjonowanie jest ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 roku - Prawo o stowarzyszeniach (tekst jednolity: Dz. U. z 2001 roku, nr 79, poz. 855, z późniejszymi zmianami). Stowarzyszenia są instrumentem, który pozwala obywatelom na czynne uczestnictwo w życiu publicznym, wyrażanie własnych, różnicujących poglądów i realizację indywidualnych zainteresowań.

Czym jest jak funkcjonuje stowarzyszenie?

Zgodnie z art. 2 ww. ustawy, stowarzyszenie jest dobrowolnym, trwałym i samostanowiącym zrzeszeniem o charakterze niereklamowym, które samodzielnie określa swoje cele, program działania i strukturę organizacyjną, a także uchwała akty wewnętrzne dotyczące działalności. Opiera się na społecznej pracy członków.

Cechy charakterystyczne stowarzyszeń to:

- dobrowolność - oznaczająca swobodę w zakresie tworzenia ich, przygotowania do nich czy też występowania z nich. Wolność ta wiąże się z zakazem tworzenia stowarzyszeń ograniczających się na zasadzie bezwzględnej podległości członków wobec władzy, zmuszania do udziału lub ograniczania prawa do wystąpienia;
- samostanowienie - to znaczy samodzielną i niezależność członków w określaniu celów i programów, struktur organizacyjnych oraz uchwalaniu aktów wewnętrznych dotyczących działalności. Powodem do ewentualnej ingerencji ze strony np. organu nadzoru może być jedynie naruszenie statutu lub przepisów prawa;
- trwałość - cecha ta podkreśla długofalowość istnienia stowarzyszenia, które swoimi działaniami zmierza ma do osiągnięcia określonych celów, np. zmniejszenia ryzyka wykluczenia społecznego wśród dzieci i młodzieży, wzrostu przelicjonalności wśród osób bezrobotnych. Realizacja tak określonych celów nie może się skończyć na jednolitości działań - nie następuje one wówczas osiągnięciu;
- cel niezarobkowy - działania stowarzyszenia i jego członków nie są nastawione na rynek. Wydatki osiągnięte dochody mają służyć realizacji celu statu-

towego, np. wyłączenie na to może być przeznaczony dochód uzyskany z prowadzonej działalności gospodarczej. Taka działalność ma charakter dodatkowy - nie może przekroczyć realizacji celu podstawowego, a jedynie ułatwić jego osiągnięcie.

Przykładowo, stowarzyszenie działające na rzecz osób mających trudności z powrotem na rynek pracy może prowadzić np. restaurację, w której zatrudnia takie osoby, przyrzucając je do zarobku, a osiągnięty dochód przeznacza na sfinansowanie czy podwyższenie ich kwalifikacji - dodatkowe kursy, szkolenia i inne formy edukacji formalnej.

Prawo tworzenia stowarzyszeń przysługujące obywatelom polskim, mającym pełną zdolność do czynności prawnych a także nie są pozbawieni praw publicznych. Ustawa z 1989 r. wyodrębliła dwa główne rodzaje stowarzyszeń: rejestrowe oraz zwykłe. Rejestrowymi nazywa się te, które podlegają rejestracji w Krajowym Rejestrze Sądowym. Mają one najpóźniej możliwość działania do celów społecznie użytecznych. Ten rodzaj sponręży się najlepiej w dziedzinie ekonomii społecznej, ze względu na pryncypalność osobowości - do powołania zarządcy zaciągają zobowiązania w imieniu organizacji, np. zawierają umowy o dofinansowanie ze środków publicznych projektu aktywnego osoby wykluczone na rynku pracy. Stowarzyszenie może też korzystać z licznych rozwiązań umożliwiających zdobyć środki na realizację celów statutowych. Wspieranie wyżej atuty sprawują, iż jest to najbardziej popularna forma prowadzenia działalności społecznej w Polsce.

Do założenia stowarzyszenia niezbędne jest wybranie komitetu założycielskiego spośród co najmniej 15 osób oraz uchwalenie statutu - dokumentu określającego cele, sposoby ich realizacji czy możliwość prowadzenia działalności gospodarczej. Może ono zacząć funkcjonować z chwilą uzyskania wpisu w Krajowym Rejestrze Sądowym. Zgodnie z ustawą stowarzyszenie działa przez swoje organy: walne zebranie członków, zarząd i organ kontroli wewnętrznej zwany komisją rewizyjną. Może także terenowe jednostki organizacyjne, przyjmować w poczet członków osoby prawne oraz liczyć się w związku stowarzyszenia. Tworzenie modyfikowanych struktur prawa, tj. organizacji może wzmacniać swój potencjał, skuteczniej wykorzystywać własne zadania i efektywniej porożywać środki finansowe na ich realizację.

Stowarzyszenie realizuje określone cele statutowe z wykorzystaniem swojego majątku, na który składają się:

- składki członkowskie

jego zasoby zawierające bardzo istotne i przydatne dane.

Sposobów kształcenia jest zapewne tyle, ilu nauczycieli, wśród nich są także ci, którzy wykorzystują sztukę. O tych sposobach, nabudowujących edukację na twórczości i dziełach sztuki, informują kolejne artykuły. Poruszamy temat tak podstawowy jak praca, to zasadnicze zagadnienie w życiu każdego dorosłego człowieka. Ograniczenia związane z przemieszczaniem się niweluje telepraca i jest ona jedną z ważnych alternatyw dla osób niepełnosprawnych ruchowo. Miejszem i środkiem pozwalającym stwarzać nowe perspektywy są stowarzyszenia, mogą one tworzyć miejsca pracy, oferować rehabilitację, pomoc i nowe możliwości edukacji. Warto także pokazać, że udaje się - można budować ośrodki edukacji przygotowane merytorycznie i architektonicznie dla niepełnosprawnych, wychodzące naprzeciw potrzebom tych ludzi. Wreszcie osobom obciążonym niedowidzeniem czy niewidzącym wskazany został środek, który może umożliwić im poznawanie tekstów. To programy komputerowe nazywane w skrócie syntezatorami mowy.

Artykuły w naszym poradniku nie wyczerpują oczywiście listy problemów dotyczących osób niepełnosprawnych. Prezentują jedynie fragmenty wiedzy i zręby ważnych informacji o tych sprawach. Dają zarys środków, narzędzi i kierunków działań zmieniających do pełnej integracji i aktywizacji. Mocną stroną tekstów jest to, że są one efektem osobistych doświadczeń autorów, praktyki ich działań, pracy

z osobami niepełnosprawnymi. Jest jeszcze jedna bardzo ważna myśl, dająca się wyczytać między wierszami. To głębokie przekonanie, że stanowimy jedną załogę, pomimo tego, że się płniemy na jednej łodzi. Na jej dziobie i rufie widnieje napis „Ludzkilos”. Wszyscy stanowimy jedną społeczność, społeczeństwo osób.

Książka jak każdy poradnik dostarcza wiedzy. Może być jednak także inspiracją do przemyślenia sobie wartości starań o budowę solidarnego społeczeństwa. Na pytanie dlaczego powinniśmy rozwijać edukację osób niepełnosprawnych jest prosta odpowiedź. Bo jest to nieodzowny element ludzkiego, opartego na relacjach między osobami, świata. Świata który mamy budować.

Publikacja „Kształcenie ustawiczne osób niepełnosprawnych” powstała w ramach projektu „Edukator - promocja kształcenia ustawicznego osób niepełnosprawnych”, współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Wersję elektroniczną publikacji można pobrać bezpośrednio ze strony www.naukabezbarier.pl.

Jeżeli chcielibyście Państwo posiadać egzemplarz papierowy publikacji prosimy o kontakt drogą pocztową - Bielskie Stowarzyszenie Artystyczne Teatr Grodzki, 43-300 Bielsko-Biała, ul. S. Sempołowskiej 13, telefoniczna: 33 497 56 55, mailowa: szymik@teatrgrodzki.pl

Zdobyć zawód i wejść na rynek pracy

niemiecki system szkolnictwa zawodowego dla osób niepełnosprawnych

Z **Claudią Feth**, pedagogiem i koordynatorką projektów europejskich w CJD Frechen w Niemczech rozmawia Agnieszka Ginko-Humphries

W jakich miastach ma swoje oddziały organizacja CJD i ile ich prowadzi?

Prowadzimy placówki edukacyjne w 150 miejscach na terenie całych Niemiec. Są to ośrodki szkoleń zawodowych dla osób z niepełnosprawnością intelektualną lub psychiczną, które są w stanie podjąć naukę zawodu. Zostają one do nas skierowane przez urząd pracy, który opłaca wszelkie koszty związane z ich edukacją. Uczniowie opłacają zakwaterowanie i posiłki ze swoich świadczeń dla osób niepełnosprawnych. CJD prowadzi również inne działania wspierające osoby niepełnosprawne, starsze, emigrantów, młodzież w trudnej sytuacji życiowej, zagrożoną wykluczeniem i realizuje programy wsparcia i rehabilitacji w szkołach.

Na jakie wsparcie mogą liczyć w szkołach osoby niepełnosprawne intelektualnie lub psychicznie?

Zwykle osoby z trudnościami w nauce są kierowane do szkół wspierających słabszych uczniów, gdzie otrzymują pomoc psychologa i pedagoga. Przeprowadza się testy, które określają jakie wsparcie byłoby

najbardziej odpowiednie – czy specjalne szkolenia zawodowe czy ośrodek pobytu dziennego, a może przygotowanie do wykonywania zawodu w zakładzie pracy chronionej dla osób ze znaczną niepełnosprawnością intelektualną.

Czy szkoły zawodowe wprowadzają swoje własne programy nauczania dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych?

W Niemczech szkolenia zawodowe trwają trzy lata i składają się z części teoretycznej oraz praktycznej – stażu w firmach. W CJD w trakcie nauki nasi uczniowie mają zapewnioną opiekę pracownika socjalnego i pomoc dydaktyczną w wybranych przedmiotach, a zajęcia prowadzone są w małych grupach. Podczas praktyk zawodowych nad niepełnosprawnymi uczniami czuwa pracownik socjalny, który prowadzi dla nich specjalne spotkania służące nabywaniu umiejętności społecznych np. pracy zespołowej czy odpowiedzialności.

Każdy niepełnosprawny kursant otoczony jest zespołem specjalistów takich jak: nauczyciel, instruktor, pedagog i osobisty opiekun. Ustanawia się cele, które kursant chce osiągnąć.

Jakie szkolenia zawodowe oferuje CJD?

Prowadzimy kursy gastronomiczne, gospodarstwa domowego, ogrodnicze, stolarskie, fryzjerskie, obróbki metalu, malowania i dekoracji, obsługi handlowej, w tym pracy w hurtowni. Naszym uczniom zapewniamy możliwość wypróbowania różnych szkoleń – mają na to do 6 miesięcy, co ułatwia im wybór zawodu, w którym będą się szkolić przez trzy lata. Ponad 90%

naszych uczniów kończy szkolenia i otrzymuje certyfikat niemieckiej Izby Przemysłowo-Handlowej umożliwiający podjęcie pracy w każdej firmie. Całą naukę opłaca urząd pracy lub opieka społeczna dla młodzieży.

Jakie wsparcie otrzymują osoby niepełnosprawne w CJD?

Każdy niepełnosprawny kursant otoczony jest zespo-

łem specjalistów, takich jak nauczyciel, instruktor, pedagog i osobisty opiekun. Jeżeli zachodzi potrzeba, spotyka się z nim psycholog lub terapeuta uzależnień. Ustanawia się cele, które kursant chce osiągnąć.

Przed zaangażowaniem się w międzynarodowe projekty w CJD pracowałaś w tej samej organizacji jako pedagog. Na czym polegała Twoja praca?

Byłam odpowiedzialna za opiekę pedagogiczną nad uczniami ogrodnictwa – za grupy na pierwszym, drugim i trzecim roku nauki. Do każdej z nich uczęszczało ok. 10-15 osób. Moim zadaniem była nauka pracy zespołowej, organizowanie wspólnych wycieczek, treningi takie jak kajakarstwo czy wspinaczka, rozmowy na temat zarządzania finansami, prawidłowego odżywiania, robienia zakupów i innych czynności praktycznych, jak również spotkania indywidualne, w tym z rodzicami i opiekunami.

Czego się nauczyłaś poprzez pracę pedagogiczną z osobami niepełnosprawnymi?

Wielu ludzi jest uprzedzonych wobec osób, które mają trudności w nauce z powodu niepełnosprawności intelektualnej lub psychicznej. Nasi uczniowie wyczuwają, czy ktoś ich ocenia czy akceptuje takimi, jacy są. Jeżeli ktoś nie potrafi pozbyć się swoich uprzedzeń, lepiej, żeby z nimi nie pracował. Powinno się systematycznie sprawdzać, czy kursanci czują się doceniani. Trzeba być wrażliwym, szczególnie w żartach, tak aby nikt nie pomyślał, że ktoś śmieje się z niego.

Co było dla Ciebie największym wyzwaniem w tej pracy?

Musiałam się nauczyć, że na pewne rzeczy nie mam wpływu i nie obwiniać się, jeżeli któryś uczeń nie ukończy trzyletniej nauki. Każdy ma prawo skorzystać ze wsparcia jakie oferujemy albo je odrzucić.

Co można by ulepszyć w niemieckim systemie szkolnictwa zawodowego dla osób niepełnosprawnych?

Myślę, że nasz system dobrze działa i osoby niepełnosprawne czują się doceniane. Kwestią problematyczną jest na pewno to, że niepełnosprawni kształcą się w osobnych placówkach i są w pewien sposób oddzielone od reszty społeczeństwa. Stoją za tym oczywiście praktyczne powody, ale efektem jest rodzaj podziału. Obecnie w Niemczech toczy się dyskusja na temat edukacji osób niepełnosprawnych – na przykład czy niepełnosprawne dzieci powinny uczęszczać do szkół z innym dziećmi. Była by to prawdziwa integracja, ale też duże wyzwanie dla dzieci z niepełnosprawnością intelektualną czy psychiczną. Myślę, że to ważna dyskusja. Dobrze, że o tym rozmawiamy.

Dziękuję za wywiad!

Z okazji Nowego Roku życzę naszemu państwu, żeby wprowadziło taki system wsparcia edukacji osób niepełnosprawnych jaki istnieje u naszych niemieckich sąsiadów.

Miałam okazję przekonać się o tym podczas wrześniowej wizyty we Frechen koło Kolonii, gdzie znajduje się oddział CJD – jednej z największych niemieckich placówek kształcenia zawodowego osób niepełnosprawnych. W całych Niemczech istnieją 52 takie placówki, które bezpłatnie kształcą osoby z umiarkowaną niepełnosprawnością intelektualną lub psychiczną – trudnościami w nauce, zaburzeniami zachowania lub problemami psychicznymi. Często ośrodki mają swoje oddziały terenowe, stąd w każdym regionie Niemiec osoby niepełnosprawne intelektualnie lub psychicznie, które są w stanie podjąć naukę mogą bezpłatnie zdobyć odpowiedni dla nich zawód. Osoby niepełnosprawne fizycznie otoczone są również opieką państwa – mają zapewniony dowóz na studia, do szkoły zawodowej lub do pracy i opiekę asystentów.

Oby przyszłe lata przyniosły podobne rozwiązania w Polsce!

Agnieszka Ginko-Humphries

Ratować siebie i innych – Klub Niepełnosprawnego Honorowego Dawcy Krwi PCK „Dar Życia”

Tekst: Irena Chumięcka, Prezes Klubu Niepełnosprawnego Honorowego Dawcy Krwi PCK „Dar Życia” przy CKiR Orle Gniazdo Zakład Pracy Chronionej

01 czerwca 2011 r. z inicjatywy osób niepełnosprawnych pracujących w Zakładzie Pracy Chronionej Centrum Kongresów i Rekreacji Orle Gniazdo w Szczyrku powstał Klub Niepełnosprawnego Honorowego Dawcy Krwi PCK „Dar Życia”. Klub został utworzony aby pokazać społeczeństwu, że osoby niepełnosprawne są szczególnie wyczulone na zagrożenie życia oraz zdrowia i poprzez oddawanie krwi działają dla dobra swojego i drugiego człowieka.

Myślą przewodnią Klubu są słowa Jana Pawła II: *„Oddać własną krew – dobrowolnie i bezinteresownie, to gest o wysokiej wartości moralnej i obywatelskiej. To dar życia. Niech dawcy krwi, którym należy się wdzięczność wszystkich, będą silniejsi we wszystkich częściach świata”*.

Nadrzędnym celem działalności Klubu jest dawanie ludziom radości i nadziei poprzez edukację zdrowotną oraz organizowanie masowych akcji krwiodawstwa. Największą tego typu akcją jest coroczne oddawanie krwi w dniu 3 maja połączone z odpustem w pobliskim Sanktuarium Maryjnym. Do tej pory zorganizowaliśmy cztery tego typu akcje. Zapraszamy do współpracy w naszym klubie wszystkie osoby niepełnosprawne wraz z rodzinami. Klub Niepełnosprawnego Honorowego Dawcy Krwi PCK „Dar Życia” organizuje również warsztaty dla osób niepełnosprawnych z zakresu udzielania pomocy przedmedycznej „My też możemy ratować życie”. Głównym celem przedsięwzięcia jest przeszkolenie w formie treningu osób niepełnosprawnych w zakresie udzielania pomocy przedmedycznej oraz bezpiecznego zachowania się w sytuacjach zagrażających zdrowiu bądź życiu, zlikwidowaniu barier, stresu oraz uświadomienie osobom niepełnosprawnym, iż mogą uratować życie.

Do tej pory warsztaty odbyły się dwukrotnie, ostatnie miały miejsce w dniach 14-16 listopada 2012 r.

Warsztaty są również okazją do integracji i pokazania innym, że osoby niepełnosprawne nie tylko otrzymują pomoc, ale potrafią jej również udzielać nawet osobom pełnosprawnym.

W warsztatach prowadzonych przez instruktorów GOPR i Bielskiego Pogotowia Ratunkowego wzięło udział 41 osób pełnosprawnych i niepełnosprawnych o różnym stopniu i rodzaju niepełnosprawności, także poruszające się na wózku inwalidzkim i niewidome. Szkolenie z osobami pełnosprawnymi uświadomiło wszystkim, że osoby niepełnosprawne są zdolne do współdziałania na partnerskich zasadach oddając z siebie wszystko aby ratować życie. Pierwszego dnia odbyło się uroczyste powitanie uczestników, wykłady teoretyczne i podział na grupy ćwiczące. Drugi i trzeci dzień warsztatów w całości poświęcony był ćwiczeniom praktycznym i wykorzystaniu zdobytej wcześniej wiedzy w różnych sytuacjach. Na zakończenie warsztatów instruktorzy przygotowali

specjalne pokazy w terenie. Brali w nich udział uczestnicy, dla których była to okazja pochwalenia się świeżo zdobytymi umiejętnościami. Program warsztatów zgodny z aktualnymi standardami European Resuscitation Council obejmował moduły: bezpieczeństwo ratownika w miejscu zdarzenia, planowanie działań ratowniczych, badanie poszkodowanego w celu rozpoznania urazów, posługiwanie się standardowym zestawem opatrunkowym, rany i ich za-

opatrywanie, postępowanie w przypadku krwotoków, postępowanie w wypadku wstrząsu, urazy kostno-stawowe i ich zaopatrywanie, postępowanie w wypadku oparzeń i odmrożeń, postępowanie w przypadku zmiążdżenia i amputacji, postępowanie w razie urazów klatki piersiowej i brzucha, postępowanie z poszkodowanym nieprzytomnym, postępowanie w razie ataku epilepsji, nagłe zatrzymanie krążenia i resuscytacja krążeniowo – oddechowa, obsługa automatycznego defibrylatora AED.

Warsztaty są również okazją do integracji i pokazania innym, że osoby niepełnosprawne nie tylko otrzymują pomoc, ale potrafią jej również udzielać nawet osobom pełnosprawnym. W ubiegłorocznej edycji warsztatów uczestniczyła m.in. pani Małgorzata Wiecha – niewidoma od 18 miesiąca życia z powodu nowotworu ga-

foto z archiwum Klubu Niepełnosprawnego Honorowego Dawcy Krwi PCK „Dar Życia”

łek ocznych. Trzydniowy pobyt na szkoleniu pozwolił poszerzyć mi własne horyzonty poznać ludzi i nauczyć się podstawowych zasad i umiejętności w ratownictwie przedmedycznym. Bardzo ważnym zagadnieniem było poznanie zagrożeń i bezpieczeństwa samego ratownika w miejscu zdarzenia. Nauczyłam się od Ratowników sposobu postępowania w czasie czynności ratowniczych – wspomina pani Małgorzata. Mam 4 letnią córeczkę i do czasu warsztatów myślałam że wiem jak postępować gdy się zakrztusi. Okazało się, że można to zrobić bardziej prawidłowo i bezpieczniej. (...) Na kursie nauczyłam się, że najważniejszą rzeczą w ratownictwie medycznym jest podporządkowanie się poleceniom ratownika. Najważniejszym był fakt, że razem spotkali się ludzie o różnych niepełnosprawnościach. Wadą współczesnego podejścia do tych spraw jest zamykanie się w wąskich gronach poszcze-

gólnych grup niepełnosprawnych. Inne problemy mają głusi, a inne niewidomi, czy poruszający się na wózkach, ale dobrze jest czasem spotykać się w szerszym gronie i nie patrzeć na swoje problemy, bo każdy musi sobie sam poradzić. Ja nie potrzebuję dowartościowania i właśnie podczas tych warsztatów w Orlim Gnieździe czułam się w pełni swobodnie i na luzie.

Klub Niepełnosprawnego Honorowego Dawcy Krwi PCK „Dar Życia” zaprasza na szkolenia w roku 2013. Terminy i formularze zgłoszeniowe zostaną opublikowane na stronie www.orne-gniazdo.pl

W imieniu Klubu życzymy wszystkim w Nowym 2013 Roku aby za swoją życzliwość i dar krwi zawsze otrzymywali uśmiech i radość, które będą najlepszym podziękowaniem za spełniony uczynek.

Turecka kawa czyli wyjazd do Ankary

W chłodne listopadowe poranki instruktorzy oraz podopieczni Bielskiego Stowarzyszenia Artystycznego TEATR GRODZKI mogli skosztować prawdziwej tureckiej kawy w stolicy tego kraju Ankarze. Dzięki projektowi DELTA dofinansowanemu przez Unię Europejską w ramach program *Uczenie się przez całe życie*, czterech uczestników z Polski wzięło udział w międzynarodowym spotkaniu edukacyjnym w tureckiej szkole zawodowej Etimesgut Halk Egitimi Merkezi.

7. i 8. listopada 2012 przedstawiciele organizacji z Wielkiej Brytanii, Hiszpanii, Niemiec i Polski poznawali metody

nauczania dorosłych w tureckiej szkole, która prowadzi zajęcia dla 1000 słuchaczy. Oprócz zwiedzania sal i pracowni, uczestnicy wzięli udział w warsztatach malowania na wodzie Ebru oraz tradycyjnych tańców tureckich. Był też czas na zwiedzanie Ankary – pięciomilionowego miasta, w którym zachowały się zabytkowe budowle i słynne tureckie targi. Teatr Grodzki reprezentowały: **Beata Góra, Beata Moskała, Sylwia Mościcka** oraz **Bogumiła Poźniak**.

Zaciekawiło mnie to, że Ankara jest bardzo europejskim miastem, nowoczesnym – mówi Beata Góra. Bardzo mi

dzięki dofinansowaniu Unii Europejskiej

się podobał instytut i jego elastyczne podejście do uczenia dorosłych. Godziny kursów są dostosowane do potrzeb uczestników, jest również możliwość pozostawienia dzieci pod opieką instruktora na czas zajęć. W instytucie prowadzą zarówno warsztaty uczące zawodu, jak i rozwijające zdolności artystyczne i kultywujące tradycyjne techniki rękodzieła np. malowanie na wodzie czy wykonywanie ozdób ze skóry. Są różne poziomy zaawansowania, kursy dłuższe i krótsze. Warto dodać, że turecki instytut edukacyjny prowadzi zajęcia bezpłatnie. Korzystają z nich głównie osoby niepracujące lub wychowujące dzieci, które

chcą zdobyć nowy zawód lub umiejętności. Reprezentantki Teatru Grodzkiego były pod dużym wrażeniem warsztatów artystycznych w Etimesgut Halk Egitimi Merkezi. Zakupiły farby do malowania na wodzie techniką Ebru i po powrocie poprowadziły warsztaty z tej techniki w WTZ „Jesteś potrzebny”.

Wszystko mi się podobało – podsumowuje wyjazd Sylwia Mościcka. Wizyta była bardzo dobrze zorganizowana. Poznałam wspaniałych ludzi z różnych krajów.

źródło: teatr-grodzki.pl

foto: Beata Moskała

Bielska Gala Wolontariatu 2012

foto z archiwum Teatru Grodzkiego

Tekst: Agnieszka Maj

3 grudnia 2012 roku w Domu Żołnierza przy ul. Brońwskiego w Bielsku-Białej odbyła się Bielska Gala Wolontariatu 2012, która zgromadziła ok. 100 gości. Wśród nich Pełnomocnik Prezydenta Miasta Bielska-Białej pan Henryk Juszczak, przedstawiciele Urzędu Miasta i jednostek organizacyjnych. Ważnymi gośćmi uroczystości byli przedstawiciele bielskich placówek oświatowych i organizacji pozarządowych z naszego miasta oraz powiatu bielskiego.

Gala przebiegła pod hasłem „Dojrzały wolontariat” – w ten sposób chcieliśmy podsumować działania promujące wolontariat wśród osób starszych. Jeden z punktów programu: debata, właśnie temu tematowi była poświęcona. Trzech ekspertów wyraziło swoje opinie nt. aktywności osób starszych i korzyściach jakie niesie aktywny tryb życia. Imprezie towarzyszyły stoiska w ramach Dni NGO 2012 organizowanych w ramach projektu „Trasa 78 – ze śląskiego w świętokrzyskie”.

Punktem kulminacyjnym było rozdanie podziękowań i nagród laureatom konkursu Bielskie Barwy Wolontariatu 2012. Przewodnicząca kapituły konkursu pani **Anna Jurczyga**, ubiegłoroczna Wolontariuszka Roku 2012, wręczyła nagrody wraz z prezes BSA Teatr Grodzki panią **Magdaleną Wojtczak** oraz Pełnomocnikiem Prezydenta następujące nagrody:

I miejsce i tytuł Wolontariusz Roku 2012 zdobył Szkolny Klub Wolontariusza przy Gimnazjum nr 8 (byłe Gimnazjum nr 10) z Bielska-Białej

II miejsce – pani **Elżbieta Dziech-Siekierska** – regionalna koordynatorka programu Szlachetna Paczka w Bielsku-Białej

III miejsce – Szkolne Koło PCK przy Zespole Szkół Podstawowo-Gimnazjalnych : Gimnazjum nr 5 z Bielska-Białej

Wyróżnienie: Szkolne Koło Wolontariatu „Promień Nadziei” przy Gimnazjum nr 14 w Bielsku-Białej.

Dziękujemy wszystkim uczestnikom spotkania.

Do zobaczenia za rok!

Prawno-etyczne rozważania na temat odpowiedzialności w placówkach oświatowych oraz zakładach pracy

Tekst: Kamila Nowotarska

W kontekście nadchodzących Świąt Bożego Narodzenia oraz Nowego Roku nadeszły myśli dotyczące odpowiedzialności za drugiego człowieka. Przez cały rok szukałam ośrodków, które pomagają osobom niepełnosprawnym w kształceniu. Weryfikowałam, w jaki sposób są dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych, czy spełniają wymagania prawne, ale również czy są uruchamiane mechanizmy mające na celu zachęcanie osób niepełnosprawnych do podjęcia kształcenia. Osoby niepełnosprawne chętnie podejmują wyzwania, są w stanie się przekwalifikować, jeżeli jest taka potrzeba. Wśród nich jest wielu utalentowanych, niezwykłych ludzi. Trzeba zatem podejmować wysiłki i tworzyć kolejne miejsca, gdzie osoby niepełnosprawne mogą pod fachową opieką rozwijać swoje talenty, tak jak w Bielskim Stowarzyszeniu Artystycznym „Teatr Grodzki”, które prowadzi warsztaty terapii zajęciowej niepełnosprawnych. Dla wielu są to jedyne okazje do spotkania się w innym niż rodzina gronie. Wykonane w ramach zajęć przedmioty wielokrotnie były nagradzane na konkursach, również ogólnopolskich. Takich zajęć jednak wciąż jest za mało jak na potrzeby, a chętnych jest zawsze o wiele więcej niż miejsc. Temat kształcenia, organizacji zajęć praktycznych lub terapeutycznych czy też zapewnienia pracy dla osób z orzeczeniem niepełnosprawności jest wciąż trudny, bo wymaga olbrzymiej charyzmy i empatii oraz braku lęku przed odpowiedzialnością za drugiego człowieka. Dlatego dzisiaj chciałabym spojrzeć na pomoc niepełnosprawnym

Bardzo ważna i istotna w procesie nauczania dzieci jest współpraca psychologów, neurologów, nawet psychiatrów ze szkołami w celu edukowania i szkolenia nauczycieli, którzy często nie mają odpowiedniego przygotowania do pracy z dziećmi niepełnosprawnymi.

z punktu widzenia odpowiedzialności prawnej osób, które organizują zajęcia szkolne i pozaszkolne, a także zatrudniają osoby niepełnosprawne.

Konstytucja, jako nadrzędny akt prawny regulujący podstawowe prawa i wolności obywateli Rzeczypospolitej Polskiej, gwarantuje nam wolność, poszanowanie naszej godności oraz zakazuje dyskryminacji. Gwarantuje nam także bezpłatną naukę w szkołach publicznych, równocześnie pozwalając rodzicom na wybór dla swoich dzieci szkół innych niż publiczne (art. 70 Konstytucji). W rzeczywistości większość szkół publicznych nie jest przygotowana do prowadzenia zajęć dla dzieci z orzeczeniami. Brakuje nauczycieli, środków finansowych na zajęcia indywidualne, na salę do zajęć sensorycznych, sal do wyciszania, do zapewnienia fachowej opieki lekarskiej czy pielęgniarstwa. Nauczyciele boją się – i coraz częściej o tym mówią – zarówno ci ze szkół specjalnych, jak i z ogólnych. Są bezradni, bo pozostawieni sami sobie a, jak mówią, to oni ponoszą odpowiedzialność za bezpieczeństwo na lekcjach oraz podczas przerw. Bardzo ważna i istotna w procesie nauczania dzieci jest współpraca psychologów, neurologów, nawet psychiatrów ze szkołami w celu edukowania i szkolenia nauczycieli, którzy często nie mają odpowiedniego przygotowania do pracy z dziećmi niepełnosprawnymi.

Jak zatem w świetle obowiązującego prawa powinna wyglądać pomoc ze strony szkoły w nauce ucznia, w tym niepełnosprawnego? Publiczne przedszkola, szkoły i placówki określone w ustawie o systemie oświaty udzielają i organizują uczniom uczęszczającym do przedszkoli,

szkół i placówek, ich rodzicom oraz nauczycielom pomoc psychologiczno-pedagogiczną (podstawa prawna: rozporządzenie ministra edukacji narodowej z 17.11.2010 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach, Dz. U. z 2010 r., nr 228 poz. 1487). W rozporządzeniu czytamy, że pomoc psychologiczno-pedagogiczna udzielana uczniowi w przedszkolu, szkole i placówce polega na rozpoznawaniu i zaspokajaniu indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych ucznia oraz rozpoznawaniu indywidualnych możliwości psychofizycznych ucznia, wynikających w szczególności:

- 1) z niepełnosprawności;
  - 2) z niedostosowania społecznego;
  - 3) z zagrożenia niedostosowaniem społecznym;
  - 4) ze szczególnych uzdolnień;
  - 5) ze specyficznych trudności w uczeniu się;
  - 6) z zaburzeń komunikacji językowej;
  - 7) z choroby przewlekłej;
  - 8) z sytuacji kryzysowych lub traumatycznych;
  - 9) z niepowodzeń edukacyjnych;
  - 10) z zaniedbań środowiskowych związanych z sytuacją bytową ucznia i jego rodziny, sposobem spędzania czasu wolnego, kontaktami środowiskowymi;
  - 11) z trudności adaptacyjnych związanych z różnicami kulturowymi lub ze zmianą środowiska edukacyjnego, w tym związanych z wcześniejszym kształceniem za granicą.
- Taka pomoc powinna być oczywiście dobrowolna i nieodpłatna oraz polegać na wspieraniu rodziców i nauczycieli w rozwiązywaniu problemów wychowawczych i dydaktycznych oraz rozwijaniu ich umiejętności wychowawczych w celu zwiększania efektywności pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla uczniów”.

Kwestię zapewnienia bezpieczeństwa w placówkach oświatowych reguluje rozporządzenie ministra infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz. U. z 2002 r. nr 75 poz. 690 z późn. zm.) oraz rozporządzenie ministra edukacji narodowej i sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz. U. z 2003 r. nr 6 poz. 69, ost. zm. Dz. U. 2011 nr 161 poz. 968). Za bezpieczne i higieniczne warunki pobytu w szkole lub placówce, a także w zajęciach organizowanych przez szkołę lub placówkę poza obiektami należącymi do tych jednostek odpowiedzialny jest dyrektor. Prawo nakłada na dyrektora placówki

oświatowej obowiązek utrzymywania obiektu, przynależnych dróg i szlaków komunikacyjnych oraz pomieszczeń szkoły w odpowiednim stanie zapewniającym bezpieczeństwo przebywających w nim osób. Miejsca niebezpieczne powinny być oznakowane, pomieszczenia, do których wstęp jest wzbroniony osobom nieupoważnionym powinny być zamykane odpowiednio oznaczone. Wyposażenie szkoły powinno mieć stosowne atesty i certyfikaty.

Niedopełnienie obowiązków wynikających z prawa, w skrajnych przypadkach zaniedbania może skutkować odpowiedzialnością karną za przestępstwo określone w art. 160 Kodeksu Karnego, tj. za narażenie człowieka na utratę życia lub ciężki uszczerbek na zdrowiu. Górną granicą ustawowego zagrożenia jest w tym przypadku kara

pięciu lat pozbawienia wolności. Odpowiedzialność karną ponoszą także pracodawcy na podstawie art. 220 Kodeksu Karnego: Kto, będąc odpowiedzialny za bezpieczeństwo i higienę pracy, nie dopełnia wynikającego stąd obowiązku i przez to naraża pracownika na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3. § 2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia

wolności do roku. § 3. Nie podlega karze sprawca, który dobrowolnie uchylił grożące niebezpieczeństwo. Obowiązki pracodawcy w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy zostały określone przede wszystkim w rozdziale X Kodeksu Pracy, ale również w szeregu rozporządzeń, jak również w aktach prawa międzynarodowego oraz unijnego.

Odpowiedzialność w ogólnym znaczeniu to „obowiązek moralny lub prawny odpowiadania za swoje lub czyjeś czyny” lub „przyjęcie na siebie obowiązku zadbania o kogoś lub o coś” (Słownik Języka Polskiego). Nie zawsze odpowiedzialność jest uzależniona od naszej chęci przyjęcia jej na siebie, często wynika z niezależnych od nas uwarunkowań prawnych. Warto jednak pamiętać, że poza odpowiedzialnością prawną, z którą każdy z nas się zetknie w ten czy inny sposób, istnieje także odpowiedzialność etyczna i moralna za drugiego człowieka. Czasem w tym naszym pędzie życia warto na chwilę przystanąć i zacząć choćby od prostej rzeczy, jaką jest nieparkowanie na miejscu dla osoby niepełnosprawnej, jeżeli nią nie jesteś.

Dlatego z Okazji Świąt Bożego Narodzenia oraz Nadchodzącego Nowego Roku wszystkim Państwu i samej sobie życzę więcej otwartości na drugiego człowieka.

Odpowiedzialność w ogólnym znaczeniu to „obowiązek moralny lub prawny odpowiadania za swoje lub czyjeś czyny” lub „przyjęcie na siebie obowiązku zadbania o kogoś lub o coś”

Usługi Asystenckie w systemie wsparcia osób niepełnosprawnych

Tekst: Grzegorz Żymła

W Polsce, zawód asystenta osoby niepełnosprawnej jest oznaczony symbolem 341201, zgodnie z rozporządzeniem ministra edukacji narodowej z dnia 23 grudnia 2011 r. w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego. Pomimo takowego umocowania w klasyfikacji zawodów, oddziaływanie asystentów na środowisko osób niepełnosprawnych jest niewielkie, co nie oznacza, że osoby niepełnosprawne nie mają potrzeb w tym zakresie.

Brak jednoznacznych regulacji prawnych, które umożliwiłyby skorzystanie z usług asistenckich oraz wskazywały źródło finansowania jest powodem, że usługa taka jest niedostępna dla osób, którym indywidualne dysfunkcje uniemożliwiają pełne uczestnictwo w życiu społeczno – zawodowym. Pomimo braku wskazań ustawowych nieliczne jednostki samorządu terytorialnego oraz organizacje pozarządowe inicjują działania umożliwiające uzyskanie przez osoby niepełnosprawne pomocy asystenta. Niepełnosprawność stanowi i stanowić będzie istotny problem w globalnej i lokalnej polityce społeczno – zawodowej, gdzie dzisiaj zgodnie z zapisami ustawy o pomocy społecznej możliwe jest uzyskanie wsparcia w pewnym sensie pokrewnego z usługami asistenckimi w postaci: usług opiekuńczych – polegających na świadczeniu pomocy w codziennych czynnościach życiowych, np. sprzątaniu, gotowaniu, robieniu zakupów itp.,

usług pielęgnacyjnych – obejmujących czynności higieniczne i pielęgniarские, zlecone przez lekarza, jak codzienne mycie, kąpanie, ubieranie, podawanie leków, zapobieganie odleżynom, ścielenie łóżka itp.,

Taka pomoc ma charakter doraźnej pomocy opiekuńczej – pielęgnacyjnej, która ma ograniczoną formę, jeżeli chodzi o sferę szeroko pojętej integracji społecznej.

Polecenia i wola podejmowania autonomicznych decyzji przez osoby niepełnosprawne zmierzać ma do ich społecznej i zawodowej aktywizacji poprzez wsparcie profesjonalnie przygotowanych asystentów. Mają oni za zadanie umożliwić osobie niepełnosprawnej aktywne uczestnictwo w życiu społecznym.

Asystent nie jest opiekunem, choć może być wykonawcą usług opiekuńczych w środowisku rodzinnym, nie wyręcza rodziny, choć jej pomaga. Jego usługa polega na pomocy w wykonywaniu ściśle określonych zadań i czyn-

ności, o których decyduje sama osoba niepełnosprawna. Osoby niepełnosprawne mają takie same prawa jak inni obywatele oraz powinni mieć zapewniony swobodny dostęp do wszystkich instytucji i świadczeń społecznych, w tym także edukacji i rynku pracy. W tym celu powinni mieć zapewnioną swobodę poruszania się i wszelki dostęp architektoniczny.

Osoby niepełnosprawne mają prawo do korzystania z własnej autonomii i niezależności, a także „odpoczynku” od swoich najbliższych bądź rodzin, o ile jest to ich życzeniem.

Asystentów osobistych, aktywnych zawodowo zatrudnionych przez podmioty realizujące tego typu usługi jest niewielu. Najczęściej działają przy organizacjach pozarządowych, które realizują swoje zadania w ramach programu finansowanego z funduszy europejskich bądź na zlecenie jednostki samorządu terytorialnego. Ich rola sprowadza się do asystowania i pomocy w codziennym funkcjonowaniu osoby niepełnosprawnej tak jak ma to miejsce np. w Warszawie, gdzie usługi zlecone przez miasto realizowane są przez Centrum Usług Socjalnych i Szkolenia Kadr Pomocy Społecznej „Ośrodek Nowolipie”. Możliwość korzystania z takich usług bez względu na organizatora, pozwala osobie niepełnosprawnej na stopniowe uwolnienie od silnej i uzależniającej więzi emocjonalnej ze swoim najbliższym otoczeniem. Fakt ten zmusza do samodzielnego działania, podejmowania decyzji i odpowiedzialnego dokonywania wyborów. Asystent osobisty wpływa i oddziałuje na niepełnosprawnego klienta, pomimo zakorzenionych barier i przyzwyczajzeń uczy funkcjonowania w samodzielniejszym życiu. Dość istotnym, choć wtórnym elementem oddziaływania asystenta jest fakt okresowego oderwania najbliższego otoczenia i rodziny od osoby niepełnosprawnej, która uzyskała pomoc. Najbliżsi muszą zaakceptować taki stan rzeczy dla dobra tej osoby, jej godności, jako człowieka dążącego do rozwoju własnego potencjału oraz maksymalnego rozwoju osobowości. W takim wypadku mamy do czynienia z niezależnym dwutorowym oddziaływaniem instytucji asystenta, a mianowicie najbliższe otoczenie jest zmuszone wypełnić lukę, powstałą przy podzieleniu się obowiązkami z asystentem. Najbliższe osoby opiekujące i niosące pomoc osobie z konkretną dysfunkcją są zmuszone nauczyć się ponownie życia dla samych siebie, rozwijania własnych aspiracji i zainteresowań czy

zaangażowania się w pracę zawodową. Każdy człowiek ma prawo do realizacji i zaspokajania własnych potrzeb, zarówno niższego, jak i wyższego rzędu. Ma prawo także do rozwoju osobowości w kontaktach z innymi ludźmi, co jest istotą naszego człowieczeństwa.

Asystent osobisty otwiera furtkę i motywuje do samodecydowania, samorealizacji i daje poczucie kreatywności w działaniu osobie z niepełnosprawnością. Istnieje pilna potrzeba wprowadzenia usług asystenckich wraz z systemem ich finansowania do systemu wsparcia osób o największym stopniu niepełnosprawności, jako elementu wyrównania ich szans w życiu społecznym i zawodowym. Bez wątplenia usługi asystenckie mogą skutecznie zapobiegać wykluczeniu oraz marginalizacji społecznej i ekonomicznej osób niepełnosprawnych i ich rodzin. Bezdyskusyjnym jest, że osoby niepełnosprawne powinny mieć zapewnioną odpowiednią pomoc indywidualną w miejscu przez nich wybranym, przy czym wyraźnie trzeba zaznaczyć, że osoby niepełnosprawne nie tworzą jednolitej grupy i potrzebują wsparcia różnego rodzaju i stopnia, które powinno być im zapewnione, zgodnie z indywidualnymi potrzebami przez kompetentnych i odpowiednio przygotowanych asystentów.

Grzegorz Żymła – pedagog, ekspert ds. zatrudniania osób niepełnosprawnych; W latach 2007 -2011 dyrektor śląskiego i opolskiego oddziału PFRON; Założyciel i dyrektor zakładów aktywności zawodowej w Mikołowie i Rudzie Śląskiej; Przewodniczący Wojewódzkiej Społecznej Rady ds. Osób Niepełnosprawnych przy Marszałku Województwa Śląskiego.

O asystentach osób niepełnosprawnych pisaliśmy również w numerze 4. „Edukatora”. Tekst Piotra Kostuchowskiego jest dostępny w elektronicznej wersji kwartalnika na stronie www.naukabezbarier.pl

Centrum Asystentury Społecznej

Realizowany od 1 października projekt Centrum Asystentury Społecznej, którego liderem jest Bielskie Stowarzyszenie Artystyczne TEATR GRODZKI ma na celu stworzenie rekomendacji i procedur upowszechniających usługi asystenckie przez umożliwienie samorządom i innym instytucjom integracji społecznej przekazywania zadań związanych z realizacją usług asystenckich wyspecjalizowanemu, modelowemu podmiotowi Centrum Asystentury Społecznej. Wypracowane modelowe rozwiązania stworzą podstawę do profesjonalnego działania Centrum, tworząc przy tym praktyczne ramy dla włączenia usług asystenckich jako trwałego i dostępnego dla osób niepełnosprawnych rozwiązania w obrębie systemu wsparcia osób niepełnosprawnych.

Pomimo, że usługi asystenckie są znane, brak konkretnych rozwiązań prawnych i praktycznych uniemożliwia obecnie upowszechnianie tych usług. Dzięki wypracowaniu modelu wsparcia osób niepełnosprawnych w ramach Centrum Asystentury Społecznej osoby niepełnosprawne uzyskają dostęp do specjalistycznego wsparcia, mającego charakter nowej formy, dedykowanego osobom o szczególnych trudnościach w aktywizacji społeczno – zawodowej.

<http://www.teatrgrodzki.pl/projekty/centrum-asystentury-spolecznej-cas/>

Zespół Aspergera – zrozumieć i pomóc

Osoba z zespołem Aspergera w pracy

Tekst: Monika Kłeczek

Zespół Aspergera (ZA), zaburzenie neurorozwojowe ze spektrum autyzmu, coraz częściej diagnozowane jest w Polsce również u osób dorosłych. Ciągłe jednak najczęściej diagnozy stawiane są dzieciom we wczesnym wieku szkolnym ze względu na specyficzne trudności w nauce, problemy z koncentracją, reagowanie agresją na niezrozumiałe dla nich sytuacje społeczne. W Polsce zaburzenia autystyczne wykrywane są u 1 na 300 osób, a w Wielkiej Brytanii i USA u 1 na 100. Różnica wynika

między innymi z lepszych narzędzi diagnostycznych i badań przesiewowych prowadzonych w wieku przedszkolnym i szkolnym. Stosowane dziś metody terapii dają szansę na znaczną poprawę w funkcjonowaniu tych osób.

Rynek pracy

ZA wpływa na to, w jaki sposób osoba nim dotknięta postrzega świat, przetwarza informacje i współdziała

CZ. III

z innymi. Znaczna część z tych osób ma średni lub ponadprzeciętny iloraz inteligencji. Często są to osoby dobrze wykształcone. Dysfunkcje związane z Zespołem występują w różnym nasileniu i nie zawsze utrudniają życie na tyle, żeby zaistniała potrzeba szukania wsparcia medycznego czy podejmowania terapii. ZA należy do tzw. niepełnosprawności ukrytych, czyli nie jest widoczny na pierwszy rzut oka. Stąd część osób nawet posiadając taką diagnozę, nie mówi o tym pracodawcy, a nawet osobom ze swojego otoczenia i rezygnuje z przywilejów osoby niepełnosprawnej. Osoby z ZA możemy więc spotkać nie tylko na chronionym rynku pracy, ale też na otwartym i na pierwszy rzut oka raczej nie poznamy, że to są osoby niepełnosprawne.

Doświadczenia innych państw (Dania, Wielka Brytania, USA) oraz pionierskie programy warszawskiej fundacji Synapsis, pokazują, że przy odpowiednim wsparciu, osoby ze spektrum autyzmu mają szansę nie tylko konkurować z innymi pracownikami na rynku pracy, ale pod wieloma względami mogą okazać się od nich lepsi.

Jaka praca?

Potencjalnie każda praca może być odpowiednia dla osoby z ZA. Wszystko zależy od predyspozycji i umiejętności danej osoby. Osoby z ZA wyróżniają się dobrą pamięcią. Często jest to pamięć wizualna, ale też pamięć do faktów, zdarzeń, dat czy definicji. W związku z tym, że osoby te inaczej przetwarzają informacje, tworzą sobie w umyśle katalogi, w których systematyzują wiedzę. Lubią też analizować szczegóły oraz poszukiwać reguł i porządku w różnych systemach. Ponadto lubią konkretne informacje, często zgłębiają różne dziedziny nauki. Są ekspertami w wybranych dziedzinach. Czasami wręcz obsesyjnie zbierają informacje na pasjonujący ich temat, czym zaskakują otoczenie. Dobrze jest, w miarę możliwości, żeby praca podejmowana była w tych właśnie obszarach.

Osoba z ZA sprawdzi się w zadaniach: wymagających zwracania uwagi na szczegóły i dokładność, np. wprowadzanie danych, edycja tekstów, prace badawcze, porządkowanie dokumentów, rutynowych i powtarzalnych, np. kopiowanie, skanowanie, sortowanie, rozsyłanie informacji, związanych z liczbami, statystykami, faktami, np. finanse lub księgowość, szczególnie z komputerowym stanowiskiem pracy, o jasnych procedurach postępowania, np. obsługa poczty przychodzącej i wychodzącej, archiwizacja, praca w bibliotece, o ściśle określonej strukturze, w których wiadomo, co jest działaniem prawidłowym a co nie, np. administracja lub programowanie komputerów.

Ujawnienie informacji o niepełnosprawności

Podczas procesu rekrutacji pracodawca ma prawo zadać pytanie dotyczące niepełnosprawności, ale tylko wtedy, jeśli zada je również każdemu innemu kandydatowi. Z kolei osoba ubiegająca się o pracę nie ma obowiązku ujawniania tej informacji.

Ujawnienie informacji o niepełnosprawności daje pracodawcy szansę na zapewnienie osobom z ZA odpowiedniego wsparcia i skorzystanie z określonych przywilejów finansowych, co może być dla niego istotne, a nawet zadecydować o przyjęciu do pracy takiej osoby.

Jeśli pracodawcy zależy na ujawnieniu przez osoby starające się o pracę informacji o ich niepełnosprawności powinien zaznaczyć w ogłoszeniu, że poszukuje na dane stanowisko osoby niepełnosprawnej lub dać kandydatowi możliwość ujawnienia tej informacji za pośrednictwem formularza aplikacyjnego. Formularze aplikacyjne coraz częściej zastępują tradycyjne CV. Tworzone są przez pracodawców w celu uzyskania o kandydacie do pracy wiedzy bardziej usystematyzowanej i z naciskiem na informacje, które są dla danego stanowiska istotne, przez co stają się narzędziem o wiele sprawniejszym niż CV.

Proces rekrutacji

Rozmowa rekrutacyjna, która dla nas wszystkich nie jest łatwa, dla osób z ZA jest dużym problemem. Wskazane jest, aby te osoby zostały przygotowane przez odpowiedni trening do procesu rekrutacji. Podczas rozmowy kwalifikacyjnej osoby z ZA mogą mieć trudności z odpowiadaniem na pytania abstrakcyjne lub niejasno sformułowane. Mogą mieć problem z wyobrażaniem sobie przyszłości, co oznacza, że najczęściej nie są w stanie odpowiedzieć na pytania hipotetyczne, wymagające rzutowania w przyszłość, typu „Co byś zrobił gdyby...?” Koncepcja przedstawiania się w jak najlepszym świetle jest obca większości osób z ZA. Najczęściej po prostu mówią prawdę, zamiast rozwodzić się nad swoimi mocnymi stronami. Trudności sprawiają im również pytania otwarte. Poproszone w sposób ogólny o opowiedzenie o swoim doświadczeniu mogą nie być w stanie odpowiedzieć nic, ale mogą też rozwlekle odpowiadać nie na temat. Aby dać kandydatom z ZA szansę na zaprezentowanie swoich zdolności, należy nie tylko odpowiednio dostosować rozmowę kwalifikacyjną, ale również połączyć ją z testem lub zadaniem próbnym.

Wskazówki dla pracodawcy dotyczące rozmowy kwalifikacyjnej pamiętaj, że utrzymywanie kontaktu wzrokowego –

zarówno krótkiego, jak i długiego może być trudne dla osoby ZA, co jest jedną z dysfunkcji związanych z zaburzeniem,

pamiętaj, że osoba z ZA może interpretować dosłownie wypowiedzi, np. na pytanie: „Jak się Pan odnajdywał w swojej ostatniej pracy?” może odpowiedzieć: „Wcale się nie gubiłem”,

zadawaj pytania szczegółowe zamiast ogólnych. Na przykład prośba „Proszę mi opowiedzieć o sobie” jest niejednoznaczna, przez co kandydatowi z ZA trudno domyślić się o co chodzi. Lepsze będzie pytanie: „Proszę mi opowiedzieć na czym polegała Pani/Pana ostatnia praca i jakie obowiązki się z nią wiązały”,

zadawaj pytania dotyczące realnego doświadczenia kandydata, takie które odnoszą się do bardzo konkretnych umiejętności potrzebnych w pracy, o którą się stara, np. „Czy w ostatnim stanowisku zajmowała się Pani/Pan obsługą faksu?”

unikaj pytań hipotetycznych i abstrakcyjnych, takich jak: „Jak poradziłaby Pani/Pan sobie z dotrzymaniem terminu, jeśli ciągle by coś przeszkadzało w pracy?”

Duże lepsze byłoby takie pytanie: „Proszę pomyśleć o swojej ostatniej pracy. Jak radziła Pani/Pan sobie ze swoimi zadaniami, gdy inni Pan/Panu przeszkadzali?”

daj kandydatowi więcej czasu na odpowiedź i bądź przygotowany na pomoc w przekazaniu najistotniejszych informacji, taką jak dodatkowe pytania, nakierowanie,

daj kandydatowi znać, jeśli mówi zbyt długo lub rozwlekle. Osoby z ZA mogą mieć trudności z zakończeniem wypowiedzi, mogą nie zrozumieć sygnałów niewerbalnych jaki-

mi dajemy znać, że temat nas nie interesuje, lub uważamy go za zakończony. Najlepiej powiedzieć wprost: „Wiem już wystarczająco dużo na ten temat, chciałbym przejść do kolejnego pytania”,

pamiętaj, że praca tej osoby w przyszłości nie będzie polegała na przeprowadzaniu stresujących rozmów! Że jest to sytuacja wyjątkowa i jednorazowa.

Dużą lepszą okazją do poznania osoby z ZA są testy. A najlepiej zaprezentują swoją przydatność do zawodu na stażach i podczas okresów próbnych. Należy unikać testów z odpowiedziami w skali 1-10 oraz pytań wielokrotnego wyboru, bardziej wskazana jest formuła krótkich konkretnych pytań i odpowiedzi. Może być potrzebna większa ilość czasu na odpowiedzi. Najlepiej spytać osobę z ZA czy zwykle potrzebuje więcej cza-

su, powinno wystarczyć 25% dodatkowo. Pamiętajmy, że osoby z ZA zdiagnozowanym w wieku szkolnym przyzwyczajone są do tego, że dostawały więcej czasu na sprawdzianach i na maturze (tak jak osoby z dysleksją) mogą być więc przyzwyczajone do takiego systemu wypowiedzi.

Innym sposobem sprawdzenia, czy osoba z ZA jest odpowiednia na dane stanowisko jest zaproponowanie okresu próbnego. Może to być dzień, tydzień lub miesiąc – z góry określony termin uwarunkowany stanowiskiem pracy.

Zdecydowanie najlepszą formą na sprawdzenie się na danym stanowisku pracy jest staż. Można wtedy zaobserwować nie tylko czy dana osoba radzi sobie z powierzonymi zadaniami, ale też jak zespół pracowników ją przyjmuje.

Przygotowanie stanowiska pracy

Przystosowanie miejsca pracy w biurze lub przy komputerze dla osoby z ZA nie wymaga dużego nakładu środków. Ogranicza się

najczęściej do zapewnienia odpowiedniego oświetlenia (część z tych osób nie toleruje jarzeniówek), bezpiecznej powierzchni podłogi z wykładzin antypoślizgowych oraz ewentualnego zamontowania boksów do oddzielenia poszczególnych stanowisk komputerowych, w celu umożliwienia lepszej koncentracji na zadaniu w czasie pracy. Nie ma jednak gotowej recepty, jak przygotować stanowisko dla takiej osoby. Każdego pracownika należy rozpatrywać indywidualnie. Nie każdemu przeszkadza

światło, nie każdy się rozprasza obecnością innych itd. Nie zawsze jest to możliwe, ale wskazane byłoby przeszkolenie pracodawcy na temat charakteru zaburzenia i możliwości współpracy z taką osobą. Warto też uprzedzić pracowników o tym, że ich nowy współpracownik jest osobą ze spektrum autyzmu. Jeżeli oczywiście zainteresowana osoba wyrazi na to zgodę. Doświadczenia Fundacji Synapsis pokazują, że przeszkolony zespół wykazuje się dużym zrozumieniem, jest chętny do współpracy i pomocy. Ponadto wzrasta pozytywna identyfikacja pracowników z firmą oraz integracja zespołu. Poprawia się też jakość komunikacji.

Pracodawcy zatrudniający osoby z za wskazują wiele pozytywnych cech takich osób: wiarygodność,

Doświadczenia Fundacji Synapsis pokazują, że przeszkolony zespół wykazuje się dużym zrozumieniem, jest chętny do współpracy i pomocy. Ponadto wzrasta pozytywna identyfikacja pracowników z firmą oraz integracja zespołu. Poprawia się też jakość komunikacji.

prawdomówność,
 motywacja do pracy,
 wysoki poziom umiejętności technicznych (często znakomite kwalifikacje i umiejętności informatyczne),
 dokładność i zwracanie uwagi na szczegóły,
 dobra koncentracja podczas rutynowych zajęć i procedur,
 pamięć do faktów i liczb,
 logiczne podejście do zadań,
 sprawność manualna,
 wybitne wiadomości w określonych dziedzinach,
 punktualność,
 sumienność.

Korzyści dla pracodawcy zatrudniającego osobę niepełnosprawną z Zespołem Aspergera
 zmniejszenie wpłat na PFRON lub zwolnienie z tych opłat,
 dofinansowanie do wynagrodzenia zatrudnianej osoby (dodatkowe 40% minimalnego wynagrodzenia dostaje pracodawca, który zatrudnia osobę z niepełnosprawnością ze spektrum autyzmu, czyli np. 180%+40%),
 zwrot kosztów za dostosowanie stanowiska pracy do wymagań osoby niepełnosprawnej,
 refundacja kosztów szkolenia pracownika,
 refundacja kosztów zatrudnienia osoby pomagającej w miejscu pracy – asystenta osoby niepełnosprawnej (w zależności od potrzeb osoby z ZA mogą funkcjonować bez pomocy specjalnej osoby, w asyście 1:1, albo 30%),
 staż dla osoby niepełnosprawnej na podstawie skierowania starosty (formalności załatwia się w urzędzie pracy)

Uprawnienia dodatkowe dla pracownika

Od początku 2012 roku nawet osoby z umiarkowanym i znacznym stopniem niepełnosprawności obowiązują normalny 8-godzinny dzień pracy (40-godzinny tydzień) a jego skrócenie odpowiednio do 7 i 35 godzin może nastąpić tylko na podstawie zaświadczenia lekarskiego, wydawanego na wniosek niepełnosprawnego pracownika. Osoba niepełnosprawna nie może być zatrudniona w porze nocnej i w godzinach nadliczbowych (tylko lekarz na wniosek osoby niepełnosprawnej może wyrazić na to zgodę).

Przywileje przysługujące osobom niepełnosprawnym w pracy
 przerwa w pracy na gimnastykę lub wypoczynek 15 min. wliczane do czasu pracy. Wskazane jest aby przeznaczyć tę przerwę na relaksację lub wyciszenie w innym miejscu niż stanowisko pracy,
 dodatkowy urlop wypoczynkowy – 10 dni roboczych,

dodatkowe 21 dni roboczych urlopu na turnus rehabilitacyjny, badania, zabiegi lecznicze. Osoby z ZA w związku z zaburzeniem nie wymagają szczególnych badań, czy częstych wizyt lekarskich.

Program „Zatrudnij Asa”

Wśród osób z ZA są osoby wymagające wsparcia oraz takie, które radzą sobie na rynku pracy. Jest np. wielu twórców, naukowców z ZA, którzy odnaleźli się w życiu, najczęściej dzięki swym oryginalnym pasjom. Część osób jednak wymaga konkretnego, mądrego wsparcia. Warszawska Fundacja Synapsis pomagająca od 1989 roku osobom z autyzmem i ich rodzinom na podstawie doświadczeń własnych oraz partnerów z Danii i Wielkiej Brytanii opracowała „Model programu aktywizacji społecznej i zawodowej osób z Zespołem Aspergera i wysokofunkcjonujących osób z autyzmem”. Program rozpoczął się 1.11.2010 a zakończy 31.12.2012. Z piętnastu osób objętych pomocą pięć znalazło już pracę na stałe. Niektórzy z nich znaleźli pracę sami. Pomoc dla uczestników programu obejmowała wsparcie psychologiczne (trening umiejętności społecznych, zajęcia indywidualne z psychologiem, wsparcie dla rodzin), szkolenia zawodowe, doradztwo zawodowe, doradztwo prawne oraz staże u pracodawców. Praca z tą grupą osób pokazała jak bardzo mogą się zmienić losy tych ludzi dzięki wsparciu. Zainteresowanie pracodawców było tak duże, że było więcej ofert niż stażystów. Informacje o programie: www.zatrudnij-asa.pl

Gdzie szukać informacji i pomocy?

Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom i Osobom Dorosłym z Zespołem Aspergera oraz Zaburzeniami Pokrewnymi „AS” w Bielsku-Białej. Spotkania stowarzyszenia odbywają się w każdy ostatni wtorek miesiąca o godzinie 17.30 w siedzibie Towarzystwa Szkolnego im. M. Reja, ul. A. Frycza Modrzewskiego 12, Bielsko-Biała, kontakt: asperger.bielsko@wp.pl Tel.692-275-462.

Monika Kłeczek – założycielka Stowarzyszenia Pomocy Dzieciom i Osobom Dorosłym z Zespołem Aspergera oraz Zaburzeniami Pokrewnymi „AS” (trzecie w Polsce tego typu stowarzyszenie), terapeutka zaburzeń psychicznych adolescentów.

Pora wyrzucić razem ze starymi kalendarzami troski i niezłatwione sprawy, wejść z ciekawością i nadzieją w nowy 2013 rok. Niech przyniesie on Wam wszystkim wiele dobrego. Pamiętajmy, że z którejkolwiek strony bariery architektonicznej, czy mentalnej stoimy – tak samo potrzebujemy ciepła i zrozumienia!

Baza danych uczelni przyjaznych osobom niepełnosprawnym – Przyjazne Studia

Tekst: Agnieszka Ginko-Humphries

Otrzymaliśmy e-mail od pana Kamila Buczka, który razem z przyjaciółmi założył w listopadzie 2012 pierwszą w Polsce bazę wyższych uczelni przyjaznych osobom niepełnosprawnym. Jest to portal www.przyjaznestudia.pl. Portal ma ułatwić osobom niepełnosprawnym znalezienie najbardziej odpowiedniej dla nich szkoły wyższej, jak też zachęcić do podjęcia studiów i pokazać, że mimo swojej niepełnosprawności mogą zdobyć dobry zawód i w przyszłości wieść udane życie – pisze założyciel portalu. Pan Kamil Buczek zna problemy osób niepełnosprawnych z pierwszej ręki. Poruszam się na wózku i choruję na dystrofię mięśniową. Sam wiem jak ciężko jest uwierzyć w siebie oraz jak ciężko jest znaleźć odpowiednią uczelnię, która stworzy osobie takiej jak ja odpowiednie warunki (brak barier architektonicznych, zakwaterowanie, opieka). W roku 2006 ukończyłem studia na Uniwersytecie Przyrodniczo-Humanistycznym w Siedlcach z tytułem magistra na kierunku informatyka. Zaraz po studiach podjąłem pracę i dziś jestem szczęśliwym człowiekiem.

Misją portalu Przyjazne Studia jest pomoc osobom niepełnosprawnym w znalezieniu odpowiedniej uczelni. W bazie danych rejestrują się i państwowe i prywatne uczelnie. Moją uwagę przyciągnęła Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie, która jest bardzo dobrze przystosowana dla niepełnosprawnych studentów i oferuje pomoc asystenta. Jest ona wyposażona w systemy wspomagające słyszenie oraz w pracownie komputerowe z miejscami i oprogramowaniem przystosowanym dla osób niepełnosprawnych, posiada m.in. drukarkę brajlowską, powiększalniki, klawiatury itp. Inne uczelnie podają brak barier architektonicznych, ale również takie udogodnienia jak stypendia, wypożyczanie sprzętu komputerowego, specjalne oprogramowanie, możliwość wykorzystania dodatkowych funduszy przez uczelnię na przystosowanie zajęć.

Portal można wesprzeć na przykład poprzez jego stronę na Facebooku - kliknięcie „Lubię”. Grono jego przyjaciół stopniowo się zwiększa. Liczba „lajków” na Facebooku wzrasta, a najnowszy „lajk” pochodzi od samej Joanny Jędrzejczyk - wielokrotnej Mistrzyni Świata i Europy w sporcie walki Muay Thai. Nasza przygoda w Internecie dopiero się zaczyna, i potrzebujemy Waszej

pomocy. – pisze Pan Kamil Buczek na portalu. Słowo o Przyjazne Studia na forum, na Facebooku, przesłany link lub artykuł o nas może pomóc. Sam na własnej skórze doświadczyłem tego, co znaczy brak informacji (...) Kiedyś ktoś wskazał mi Akademię Podlaską jako miejsce gdzie zdobędę oręż (edukację) do dalszej walki. Pomóżcie mi sprawić aby inni ludzie mogli zawalczyć na ringu, którym będzie jedna z Przyjaznych Uczelni zaprezentowanych tutaj.

Polecamy portal www.przyjaznestudia.pl i zachęcamy uczelnie do rejestracji!

The screenshot shows the website interface for 'PRZYJAZNESTUDIA.PL'. At the top, there is a navigation menu with 'O nas', 'Przyjazne uczelnie', 'Zgłoszenia', 'Blog', and 'Kontakt'. Below the menu is a search bar with the text 'Szukaj Uczelni' and a '+ Dodaj Uczelnie' button. There are also dropdown menus for 'Wybierz województwo' and 'Wybierz miasto/województwo'. A search button labeled 'SZUKAJ' is visible. Below the search bar, there is a list of universities under the heading 'Przyjazne uczelnie'. The first entry is 'Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej' in Warszawa, with a brief description of the institution. On the right side of the page, there are several news snippets, including one about Joanna Jędrzejczyk and another about the first friendly university.

„Dobrze poinformowany obywatel, widoczna organizacja”

Znajdź swoją organizację

Pomoc dla Ciebie
Wspaniali ludzie
Rozwijanie zainteresowań
Przyjazne miejsca

Porady i informacje
Dobre pomysły
Wolontariat
Ciekawe wydarzenia

Szukaj miejsc oznakowanych

www.slaskiengo.pl

Zapraszamy wszystkie organizacje
pozarządowe do współpracy
i oznakowywania swoich siedzib

Projekt dofinansowany ze środków Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej
w ramach Programu Operacyjnego Fundusz Inicjatyw Obywatelskich 2012-2013

PROMOCJA
KSZTAŁCENIA USTAWICZNEGO
OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH
NA ŚLĄSKU

edukator

nauka bez barier

Mam na imię Radek. Mam 35 lat.
Jestem osobą niepełnosprawną.
Ukończyłem studia i szkolenia
zawodowe, prowadzę własną firmę.

www.naukabezbarier.pl

Patronat honorowy Małżonki Prezydenta RP Pani Anny Komorowskiej

Patronat wspierający:

Patronat medialny:

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚĆ

Teatr Głoszący
Stowarzyszenie Artystyczne

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego